

בעהשית

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פסח תשפ"ג

גליון ב' אלפים ס"ב

שנה ל"ט • גליון כ"ה

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' רבי עקיבא 8 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעיון שבת חול המועד פסח תשל"א

- על שלשה דברים העולם עומד, וכנגדם משה אהרן ומרים. וכן פסח מצה ומרור.
- ענין מסירת נפש בפסח מצרים לכפר על מכירת יוסף ועון השחתה. שלכן נענש יוסף ועצמותיו לא הועלו מיד לארץ ישראל, וזה פירוש הכתוב (שמות יג, יט) פקד יפקד וגו'.
- לבישת הקיטל בליל פסח להראות שאנו חשובים כמתים מרוב אורך הגלות. וכן בברכת טל וגשם. משל מזהחתם סופר שהטבת מצבינו בגלות מעורר צער על המשך גלותינו.
- לולי שנמכר יוסף היה מבטל יצרא דעריות, ואז לא היתה גאולחנו מתעכבת בגלל עון השחתה. וזה ביאור המדרש אתם אמרתם לעבד נמכר יוסף חייכם אתם קורין בכל שנה עבדים היינו.
- לבישת הקיטל להראות שמוכנים למסור נפש ולתקן עון השחתה. וזה גם ענין פתיחת הדלת באמירת שפוך חמתך, לקיים המצוות לעיני כל הגויים.
- מרור מורה על חובת היגיעה בתורה. והירות מתאוות אכילה. בזה נתקן בחינת פה סח.
- חובת לימוד התורה בחול המועד, ולכן אין מניחים תפילין.
- סיבת מיעוט חשקות התורה מחמת שלא מתפללים כדת ובאריכות. אחת מיסודות הבעש"ט שתורה ותפילה עולים בקנה אחד.
- ענין ריבוי הלימוד בימי הספירה לקשר פסח ושבעות, עבודה ותורה. ללמוד מסכתא מיוחדת, שלא להסיח דעת מהספירה.
- חג הסוכות נגד עמוד החסד.
- מצות מצה מורה על גמילות חסדים והכנסת אורחים. ביאור הפיסקא הא לחמא עניא וכו'.
- תורה עבודה וגמילות חסדים אגודים זה בזה, ואי אפשר באחד מהם בלבד.

שבת חול המועד פסח תשר"מ

- מקדימים מצה למרור, כי כל זמן שהיו ישראל משועבדים במצרים לא הרגישו כלל איך שרע וימר להם. רק לאחר שיצאו ממ"ט שערי טומאה והוסיפו להתעלות בקדושה, אז הכירו בגודל המיררות שהיה להם במצרים.
- מבואן לימוד זכות גדול על דורנו זה, שרק כאשר ירחם השי"ת עלינו להוציאנו מאפילה לאור גדול אז ניווכח לראות את גודל החשכות שהיינו שרויים בו.
- מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע (ר"ה יא, א) אם בתשרי או בניסן עתידין ליגאל, היא לשיטתם (סנהדרין צו, ב) אם דוקא בעושי תשובה נגאלין.
- סברת רבי יהושע שאפילו אין עושי תשובה כדאיים המה ליגאל, כי אין להאשימם על מה שאין עושי תשובה, כיון שאין בהם דעת להבחין ששקועים בין מצולה, ורק לאחר שיגאלו אז ידעו שלא הלכו בדרך טובים וישונו בתשובה, ומי שנתכפר חטאו שמת.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פניני קודש על הגדה של פסח

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעוין שבת חול המועד פסח תשל"א

שעושים לבהמה זו (עיין אלשיך ריש פרשת ויקרא). וזו מעלת הצדיקים שבכל עת ורגע מוכנים להיות נשחטים למען השי"ת.

גם פסח מצרים עיקר עשייתו היתה במסירת נפש. שמקחו מבעשור, וקשרו אותו כל אחד בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן וכו' (מור אור"ח סימן תל), ועל כיוצא בזה אמר משה (שמות ח, כב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, אבל ישראל קדושים שמו נפשם בכפם לעשות כדבר ה'.

*

סיבת הדבר שהוצרכו אז למסירת נפש, יש לבאר בהקדם מה דאיתא במדרש (שחר טוב, תהלים י; ילקוט שמעוני, תהלים רמז תרמח) אמר הקב"ה לשבטים, אתם אמרתם לעבד נמכר יוסף, חייכם אתם קורין עצמכם בכל שנה ושנה עבדים היינו לפרעה במצרים, ע"כ. והחיד"א בספריו הקדושים (רוח חיים, דרוש ה לשבת הגדול; אהבת דוד, דרוש ב לשבת הגדול; דבש לפי מערכת י אות ו) דרש סמוכין לבאר השייכות שבין הדברים.

ומצינו (סוטה לו, ב) היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו

במשנה (פסחים קטז, ב) ובמאמר ההגדה, רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. ובספרים הקדושים האריכו למעניותם לבאר הקשר בין שלשת הדברים, והטעם שאמירתם וידיעתם מעכבת.

הנה שנו חכמים (אבות א, ב) על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ולכן העולם נברא בשביל ישראל שנקראו ראשית (רש"י, בראשית א, א), שהם העוסקים בשלש דברים הללו ומקיימים את העולם.

ונגד שלש הללו היו משה אהרן ומרים מזרע קהת ועמרם, משה עמוד התורה ככתוב (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי, אהרן עמוד העבודה אשר קרב אל המזבח, ומרים היתה עמוד החסד, כפי שנאמר בה (שמות א, יז) ותחיין את הילדים שהיו מספיקות להם מים ומוזון (סוטה יא, ב), וגם הבאר היה בזכותה (תענית ט, א).

ובנגדם יש גם שלשה דברים אלו בפסח, פסח מצה ומרור.

פסח, היינו עבודה. ועיקר ענין הקרבן היא במחשבת האדם, ונרצה לו לכפר עליו על ידי שהוא מוכן ומוזון למסור נפשו להשי"ת, שיעשו בו כמו

כבר לעלות לארץ ישראל, ואז תהא יציאת מצרים.

*

עוֹן זה הוא הגורם גם עיכוב גאולתנו כידוע מספרים הקדושים. בושתי וגם נכלמתי שזה לנו אלף ותשע מאות ושנים שנה בגלות החל הזה, וצווחינן וצווחינן לשנה הבאה בירושלים, א-ל בנה ביתך בקרוב, ולית דמשגח בן. וכבר עבר ליל שמורים, המשומר ובא לגאולה העתידה (בעל המורים, שמות יב, מב), ועדיין לא נושענו. ומפני חטאנו גלינו מארצנו, מפני חטאנו דייקא היינו חטא הידוע, ואין אנו יכולים לעלות וליראות עד שלא יצאו ויתלקמו ניצוצות הקדושה שנתפזרו על ידינו.

ונראה שזה המעם למה שרכים נהגו ללבוש בליל פסח את ה'קיטל' שהוא בגד מתים, בנוסף למה שלובשים אותו בראש השנה ויום כפור. לרמז שמחמת כובד עול הגלויות חיינו אינם חיים, קצתי בחיי למה לי חיים כאלה. ועל דרך דמצינו (תענית טז, א) ביום התענית שיוצאין לבית הקברות, הרי אנו חשובין לפניך כמתים.

וזה גם הענין כמה שלובשים הקיטל בשעה שעומדים לבקש על גשם ועל טל, לעורר את הגאולה שאז נתברך בברכות שמים מעל ממגד שמים, דללא זה מספיק לנו עשב השרה כבהמות וחיות יער, ואין זקוקים לגשם וטל לברך פירות השנה, דהרי אנו חשובים לפניך כמתים מרוב צרות יגון ואנחה.

וביותר יש לומר על פי מה דאיתא מהגה"ק בעל חתם סופר זי"ע, מה שדרש בעמדו במקלות כאשר הגיעה

מיעקב אביו, שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף, אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו וכו', ויש בזה ענינים עמוקים מהאריו"ל (עיין שער הגלגלים, הקדמה כו ולד) שעל זאת נענשו עשרה הרוגי מלכות במקומם של עשרת השבטים, ולפי פשוטן של דברים השבטים שמכרו אותו נדונו גם הם כאשמים בדבר הזה, והוצרכו למסירת נפש, שהיא העולה לתיקון חטא הידוע. וכידוע מספרים הקדושים דמה שכתוב בוותר הקדוש (פרשת נח, דף סב, א) שעון זה לא מתכפר בר בתשובה סגי הכוונה לתשובה במסירת נפש, והיינו שיקבל עליו שלא ישוב לזה החטא לעולם ואף למסור נפשו על כך.

ולפי שכמבואר מדברי המדרש גם מה שעבדים היינו לפרעה במצרים היתה בעון מכירת יוסף, על כן קודם יציאת מצרים היו צריכים למסור נפשם להשי"ת לתקן עון זה, ולכן נצטוו על מקחו של פסח מבעשור במסירת נפש.

ואפשר לומר בסיבת הדבר שיוסף לא הועלה לקבורה בארץ ישראל מיד כמו יעקב אביו, אלא נממן ארונו בגילום או בין המלכים המצריים (סוטה יג, א). דעל דרך (יבמות קבא, ב) וסביביו נשערה מאוד, נענש על אותם עשרה מיפין שיצאו ממנו, ועד שבני ישראל תיקנו את העון במסירת נפשם להקרבת הפסח, אז ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

ושם נאמר (שמות יג, יט) כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם, ומתי תזכו לפקידת ה' כשיגיע הזמן של והעליתם את עצמותי מזה אתכם, וזאת על ידי תיקון העון במסירת נפש, שבכך עצמות יוסף יוכלו

מכירת יוסף הוא הגורם לכך שבוששה ישועתנו לבא.

וזה שאמר הקב"ה לשבטים, אתם אמרתם לעבד נמכר יוסף, חייכם אתם קורין עצמכם בכל שנה ושנה עבדים היינו לפרעה במצרים, עד שלא יתקיים הייעוד (ירמיה מז, יד-יז) הגה ימים באים נאום ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה, והשבתים על אדמתם אשר נתתי לאבותם, שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו (ברכות יב, ב). ועל ידי מכירת יוסף נמשך עיבוד הגאולה, ולא יכולים להודות שיר חדש על גאולתנו ופדות נפשנו, אלא עדיין קורין בכל שנה עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאתנו ה' אלקינו משם.

ורמז באומרו, חייכם אתם קורין עצמכם בכל שנה ושנה וכו', שאין הדבר תלוי אלא במסירת חייכם על הדבר, וכאמור שעל ידי תשובה במסירת נפש זוכים לחקן החטא ולקרב את הגאולה, וכל עוד שלא נתקן העון אתם קורין עצמכם בכל שנה ושנה עבדים היינו.

ולבן לובשים בגד מתים בקריאת ההגדה, להראות שאנו מוכנים למות על דבר כבוד שמו, גלוי וידוע לפני השי"ת שהגנו מזומנים למסור נפשנו לקדש רמ"ח אברינו ושם"ה גידנו.

ובזה יש לומר טעם שפותחים הדלת בשעת אמירת שפוך חמתך. לרמז שאנו עושים כמעשה אבותינו בארץ מצרים שחרפו נפשם לעשות מצות הפסח לעיני כל מצרים, ואף אנו פותחים הדלת

הבשורה שעם ישראל קבלו שויון זכויות מטעם המלוכה, ובכה וצעק במר נפשו וישא משלו ויאמר: משל לכן המלך שחטא, וגרש אותו מעל פניו למקום נדח בבית איש כפרי. ויהי כי ארכו לו שם הימים ושנים נכמרו רחמי האב על בנו להקל מעליו צערו ולמעט עניו ומרודו, ויצא דבר מלכות מלפניו לשלוח לו אומנים ובונים להכין לו שם ארמון כבנין מלכים, וגם עבדים לשמש אותו שם, למען שבאותם הימים הנקצבים לו עוד להיותו בארץ נבריה לא יהיה כל כך בתכלית העוני והשפלות. כשראה זאת בן המלך צעק בקול עצוב, הנה לשלום מר לי מר, כי עד עתה היה לי תוחלת בכל יום ויום שמא אזכה היום להתבשר מאבי לשוב אל ארצי ואל בית מלכותי, וזה היה אצלי תמיד חצי נחמה והיא החייתני בימים הרעים האלה, אבל אוי לי ואהה עלי על אותה הצלחה וגדולה שפיור כעת עלי אבי הון עתק לבנות לי כאן בית המלך, מזה מוכח שדעתו לשקעני כאן עוד כמה. והנמשל מובן מאליו (עיין באריכות במשכיל אל דל, ח"ב כלל י, פרט ה, דף צז ע"ב).

ועל דרך זה יש לומר, דכשאנו באים לבקש גשמי שנה ומללי ברכה אנו בוכים ומצטערים על שעדיין לא הגיע עת גאולתנו, כאשר נאכל לחם אבירים ונחיה נזונים מן המן, ועודנו עינינו נשואות אל הגשם והטל שישביעו וירונו לנו יכול האדמה. ולכן לובשים אז קיטל שהוא בגד מתים וכנ"ל.

*

ויש לומר שאילו לא נמכר יוסף צדיק יסוד עולם לארץ מצרים, היה בכוחו לבטל יצרא דעירות, ולא היינו באים לידי חטא, וכבר מזמן היינו נגאלים. נמצא שעון

לישראל (רש"י שם), היינו לקבל את התורה וללמדה, שבזה יצא הדיבור מהגלות.

וּתִיקוֹן בחינת פה על ידי שלא נרגיש מעם זולת בדברי תורה המתוקים מדבש ונופת צופים, ואילו במאכלים נרגיש מעם מרורים. וכמו הרה"ק מאפמא ז"ע, שכידוע היה דרכו בקודש להרבות באכילה, והיה אומר, תאמינו לי שבכל נגיסה אני מרגיש מעם מר כמרה.

וּבַהֲמִשָּׁךְ לקבלת עול תורה בחג המצות, הוה באים ימי חול המועד, עליהם נאמר (ירושלמי, מועד קטן ב, ג) כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה. ביום טוב עצמו עוסקים במצוות החג, שלמי חגיגה ושמחה, ולא יכולים ללמוד כל כך, על כן ניתנו ימי חול המועד בשביל שיעסקו בתורה. ולהוציא מדעת אלו ההולכים אחרי ההבל ויהבלו לערוך טיולים, או אלו שמתמטשים לדלג על הקברים, כי חול המועד מיוחד ללימוד התורה.

וּבַפֶּרֶט בחול המועד פסח, פה סח, דפה שאכל את הפסח אינו יכול לדבר דברים בטלים ופיו ישיח רק בדברי תורה. ומקדושת חול המועד נמשך הכח ללמוד תורה בכל השנה כולה.

וּלְכֵן אין מניחים תפילין בחול המועד. ד"ש דעה בראשונים (מור אור"ח סימן לח) שהעוסק בתורה ותורתו אומנתו פטור מן התפילין, וכיון שחול המועד מוקדש כל כולו לעסק התורה פטרו הכתוב ממצות תפילין. וממוצא דבר אתה למד דאלו שהולכים בטל בחול המועד, צריכים לנהוג כדברי הרמ"א (שו"ע אור"ח סימן לא, ב) שאנו

ועושים מצוות ה' לעיני כל שונאינו הגויים אשר סביבותנו, וקוראים בקול גדול שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך וגו', ולא חוששים שמא יש ביניהם כאלו שמבינים שיח שפתותינו ויבולע לנו מהם, אלא מוסרים נפשנו לעשות מצוות ולהפיל תחינתנו לפניו ית"ש, ובזכות זה אנו באים לבקש על ישועה העולמית תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה'.

*

מִצְוַת מְרוֹר היא נגד עמוד התורה. שהחייב להתייגע עליה בעבודה קשה כמרורים, ואמרו בגמרא (שבת ל, ב) כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה, שנאמר (שיר השירים ה, יג) שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר, אל תקרי מור עובר אלא מר עובר, אל תקרי שושנים אלא ששונים. וכן מרור בגימטריא מות, רמז למה שאמר ריש לקיש (ברכות סג, ב; שבת פג, ב; גיטין נו, ב) שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה.

כְּמוֹ כן אכילת דבר מר מרמז על הוהירות מתאוות אכילה, שהוא תנאי הכרחי להשגת התורה, וכמו שאמרו (מדרש, הובא בתוספות כתובות קד, א ד"ה לא נהנית; ועיין תנא דבי אליהו רבה, פרק כו; ילקוט שמעוני, פרשת ואתחנן, רמז תתל) עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו.

וַיִּדְוֶעַ (שער הכוונות, פסח דרוש ג, ועוד) פסח אותיות פה סח, שבמצרים היה הדיבור בגלות (וזהר ח"ב דף כה, ב). ולכן (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת

(רש"י, תהלים קיט, קכו). וכיון שהוא מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה (משלי כה, ט), וללא לימוד התורה לא יתכן להיות ירא שמים, דאין בור ירא חטא (אבות ב, ה).

ויעיין לבעל התניא (לקוטי אמרים, אגרת הקדש א) מה שגזר לאנשי שלומו, שכל ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין להם פנאי כל כך, רק אותם שיש להם פנאי, או המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם, שיכולים להאריך בתפילת השחר ערך שעה ומחצה לפחות כל ימות החול, מהם יהיה היורד לפני התיבה וכו' עיי"ש. ואנן מה נעני אבתריה, שממהרים לצאת אחרי אשרי ובא לציון כתינוק הבורח מבית הספר, ומאחרים לבוא לפסוקי דזמרה ומדלגים על חלק התפילה שקודם הודו, שהיא מהתיקונים לעולם העשייה. ואפילו מי שכבר מגיע בזמן הרי זה זמן קצר אחרי שנעדר ממטתו, ומתוך שינתו מיד ניגש לתפילה. ולא יפלא איפוא שאחרי תפילה כזאת גם לימודם במשך היום אינה עולה יפה. אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, שעושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס.

עת צרה היא ליעקב, וצדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, ובעונותינו אין שואל ואין דורש ואין מבקש. ואין דברינו מהכופרים, אלא מהחרדים לדבר ה' ומוכנים למסור נפשם למען כבוד שמים, ובכל זאת מצב התפילה מעורר חלחלה ורעד, ההוללות שבשעת התפילה, ומה שמרבים בשיחה באמצע התפילה. וזה הגורם לכל הצרות שבעולם.

ועל אלה שכינה הקדושה בוכיה, לא על הכופרים ומינים מחללי שבתות בפרהסיא אשר לא מזרע ישראל המה,

נוהגים להניחם במועד. (ועיין שו"ת דברי יציב, יור"ד סימן רמב אות ז).

*

דבר הלמד מענינו הוא גם עבודת התפילה, דתורה ועבודה תלויים וקשורים זה בזה. וכמו שאמרו (יבמות קט, ב) כל האומר אין לו אלא תורה אפילו תורה אין לו, ומאידיך מצינו (שבת י, א) רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, והוא סבר זמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד.

והנה בעונותינו הרבים אף שנתרבו הלומדים, מועטים היודעים, ועוסקים בהבלי עולם הזה ללא קבלת עול תורה, דהיינו שישים עצמו על דברי תורה כשור לעול (ע"ז ה, ב) והתורה תהא כעול על צוארו. ולא מרגישים תענוג וחיות בלימוד התורה, דאלמלי היה בנותן טעם בכחלק אחד מגי אלפי אלפים מנופת צוף אמריה, אף פעם לא היו נפרדים מדברי תורה.

כל זאת בגלל שלא מתפללים כדת. ואין המדובר בכוונות שמות הקדושים אלא שאף אין דעתם נתונה לכוונות פשטיות בפירוש המלות, וכשלא מבקשים בכוונה והאר עינינו בתורתך אי אפשר להתעלות בקדושת התורה. מי שאינו מוריד דמעות שליש בתחילת היום, בבקשת והערכ נא ה' אלקיני את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל, ונהיה אנתנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, יש לו בטלים הרבה כנגדו במשך היום, ואינו יכול לעסוק בדברי תורה, והעושה תורתו עתים מפר תורה

מהספירה במשך כל היום, וכמה צדיקים נהגו לספור הרבה פעמים במשך היום. ולהוציא מדעת שומים שקודם ספירת העומר צריכים ללכת ולשאול כמה ימי הספירה.

ואז יזכה לקבלת התורה להרגיש חיות ומתיקות בלימוד התורה, שלא יהא צורך לעורר אותו משינתו, אלא יתעורר וירון מעצמו לעסוק בדברי תורה, מתוך הרגשה שכל הפורש מן התורה כפורש מן החיים.

וחג הסוכות הוא נגד עמוד החסד, שצריך להזמין עניים על שולחנו (וזה ח"ג דף קד, א). ועל פי הארז"ל (שערי תשובה, אור"ח סימן תרכה) יש להרבות בצדקה ערב סוכות. ולכן נקרא סוכת שלם, שמשלים את שלשת עמודי תבל שכנגדם יש שלש הגלים בשנה.

*

מצות מצה שהיא לחם עוני מורה על מצות צדקה, לפרוס מלחמו לדל. וכך פותחים ואומרים בליל הסדר, הא לחמא עניא וכו', ואשר ענין אכילתו עכשיו היא לעורר על מדת הכנסת אורחים כל דכפין ייתי וייכול וכו', ובזכות זה השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, וכאומרם ז"ל (ב"ב י, א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. בדור שפל הזה חשוב מאוד כל מי שנותן צדקה.

ויורמו עוד, הא לחמא עניא, אין עני אלא בדעה (גדים מא, א), שבעוונותינו הרבים נתרחקנו מחכמת התורה. ובזכות שאנו מקיימים מצות צדקה ומוזמינים כל דכפין ייתי וייכול וכו', יחוס עלינו ויאר לנו דרך התורה.

אלא על אלו שלפי מראית העין עוסקים בתורה ובמצוות, אברכי חמד אשר בהם גאוותינו ותפארתינו, ואין בהם יראת שמים אמיתית. ומי יתן ולתלמידי חכמים שבזמננו היתה טיפה קטנה מיראת שמים של עמי הארץ בזמנים הקודמים.

וזה אחד מיסודי היסודות שעבורם בא הבעש"ט הקדוש זי"ע לעולם, להראות שתורה ותפילה עולים בקנה אחד יחדיו יהיו תמים.

*

באגרת מהגה"ק בעל מראה יחזקאל זצוק"ל (עיין שו"ת מראה יחזקאל, סימן קד) מביא בשם הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע, שבימי הספירה יש להרבות בלימוד גפ"ת, וענינו על פי סוד עיי"ש. ובפשטות נראה דפסח הוא זמן עבודה, ושבוועות זמן מתן תורתנו, ובלימוד התורה בימים שביניהם מקשרים תורה לעבודה. וזה כפי הדין המבואר בשולחן ערוך (אור"ח סימן קנה, א) דאחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, שענינו לקשר תורה ותפילה ביחודא שלים.

ולבן צירך כל אחד לקבל עליו מסכתא אחת או שתיים, ללמוד בה בכל יום מימי הספירה את הדרך שהוא כנגד מספר היום.^א וצדיקי אמת לא הסיחו דעתם

^א כבר נהוג מקדמת דנא ללמוד בכל יום מימי ספירת העומר דף אחד במסכת שבוועות או מסכת סוטה, שמנין דפיחן כמנין מ"ט ימי הספירה, וישנם טעמים קדושים על זה מדוע דווקא מסכתות אלו, אמנם לדעתי אפשר לעשות כסדר זה בכל מסכת שירצה, שילמד בכל יום דף אחד נוסף עד שיגיע לדף מ"ט. (בעידן רעוא דרעיון שבת חול המועד פסח תשל"ו. גליון אלה תתצ"ד)

לעצמו כמה מצוות ונאחז בהם בהתחסדות מופרזת ומזניח שאר מצוות התורה, על כגון זה אמר הרה"ק מראפשיץ זי"ע במליצת קדשו: פרו"ם הוא ראשי תיבות פ'יהל ר'שעות ו'ייניג מ'צוות.

מאחר והרבה מצוות התורה תלויים בדינים שבין אדם לחברו, נמצא דמי שאין בו מעמוד החסד חסרים לו הרבה גופי תורה. ולעומת זה מי שרץ כל היום לעסוק בגמילות חסדים כשאני מתפלל ולומד כל עיקר, שלא כהלכה, הרי זה כמו גוי בעל מזג טוב. ודוקא אם שלש אלה יעשה לה, תורה עבודה וגמילות חסדים, יצא ידי חובתו בעולמו.

יעזור השי"ת בזכות המצוות שנתקיימו בימי הפסח, ובכח קדושת השבת, שיאיר ויזריח לתוך לבות ישראל לפקוח עינים עוורות וללמד תועים בינה. ויושיע לכל בני ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות בבני חיי ומוזני ריחא, ויגיענו למועדים ורגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך, ונוכה להקריב את הפסח בפסח שני בגאולתינו גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

וזה, כל דצריך ייתי ויפסח, שהמדובר במי שנתרחק מדרך היהדות עד שלא נתן דעתו כלל להכין עצמו צרכי מצוות הלילה, והשי"ת ירחם על כל זרע ישראל ויכניס בהם הרהורי תשובה, שיידעו ויבינו מה זה חג הפסח, וכל דצריך ייתי ויפסח.

ומסיים, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, אבל לא זו הדרך שנבוא לארץ ישראל ונחיה שם ככל הגויים ח"ו, אלא לשנה הבאה בני חורין בדרך שאמרו (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

*

לבן הלל היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל בחד (ראה פסחים קטו, א), שכאמור שלש מצוות אלו הם נגד תורה עבודה וגמילות חסדים, וכוללם יחד בבחינת (וזהר ח"ג דף עג, א) קוב"ה אורייתא וישראל אינון מתקשרין דא בדא.

ועל זה רמז רבן גמליאל באומרו, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, שאחד בלי השני אין בו תועלת. חובת האיש הישראלי לשמור ולקיים את כל דברי תורת ה', תורת ה' תמימה, אחת מהנה לא נעדרה. מי שבוחר

שבת חול המועד פסח תשד"מ

יתבאר בהקדם מה שיש לדקדק, למה הנהיגו להקדים אכילת מצה לפני אכילת מרור, הלא המרור רומז לשעבוד הקשה והמר, ואם כן הסדר הנכון היה להקדים המרור לפני המצה שהיא לזכר על שלא הספיק

בסיום ההגדה אנו אומרים, חסל סדור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחוקתו, כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו. וך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה, בקרוב נהל נמעי כנה, פדויים לציון ברינה.

בניסן עתידין ליגאל. וכתבתי לפני כמה ימים במכתב שזה לשיטתם (סנהדרין צו, ב) אם דוקא בעושיין תשובה נגאלין, ורבי יהושע לשיטתו שבניסן עתידין ליגאל אף באין עושיין תשובה, כמו שהיה ביציאת מצרים שהיו ערום ועריה מן המצוות וגנאלו אף באין זכות בידם*.

ויש לומר שזו סברת רבי יהושע שאף על פי שאין עושיין תשובה מכל מקום כדאיים המה ליגאל, כי אין להאשימם על מה שאין עושיין תשובה, כיון שאין בהם דעת להבחין ששקועים בזון מצולה, ורק לאחר שיגאלו או ידעו שלא הלכו בדרך טובים ויתחרטו על מעשיהם.

זה פירוש אומרינו, חסל סידור פסח בחלבתו ככל משפטו וחוקתו, והסדר היה מצה ואחר כך מרור, כי בתוקף הגלות לא ידעו ששבעו מרורות, ומבקשים אנו, כאשר זכינו לסדר אותו בן נוכח לעשותו, גם לעתיד לבוא, דכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, ולא תתעכב הגאולה מחמת שאין עושיין תשובה, אלא, וְ שוֹכֵן מְעוֹנָה קוֹמֵם קָהָל עֲדַת מִי מִנָּה, בקרוב נהל נטעי כנה, ואז כשיוסר הענן חושך וערפל תפקחנה עינינו ונכיר לראות שלא הלכנו בדרך הנכונה ואז נשוב בתשובה שלימה, ומי שנתכפר חטאו שמח (רש"י, מנחות כ, א ד"ה אדרבה), ונגל כולנו בעו"ה במהרה כימינו פדויים לציון ברינה.

(דברי תורה אלו נאמרו בהיות רבינו ז"ע בבית החולים בניו-יורק)

בצקם של אבותינו להחמיץ עד שגאלם הקב"ה.

אך נראה לומר, דהנה כל זמן שהיו ישראל משועבדים במצרים, היו שרויים בחשכות גדולה שלא הרגישו כלל איך שרע וזר להם. כמו שרואים בזמננו שבני אדם עובדים יומם ולילה ומשקיעים ראשם ורובם לחשוב מחשבות כיצד להוסיף ולצבור רכוש רב, ואינם שמים על לב לראות איך שהם משקיעים בגשמייות. כן גם יש לפרש בשאלת הבן הרשע, מה העבודה הזאת לכם, כלומר למה זה עתה תשבתו ממלאכתכם, הלא פרנסה מה תהא עליה.

ורק לאחר צאתם ממצרים, כשיצאו ממ"ט שערי טומאה ונגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה והשרה שכינתו עליהם, ומיום ליום הוסיפו להתעלות בקדושה, או-אז הכירו לראות את גודל המרירות שהיה להם במצרים.

מכאן יוצא לנו לימוד זכות גדול על דורנו זה, שאין רואים אפילו אצל יראים ושלמים שידאב לבם כל כך על עיכוב הגאולה, וזולת מתי מספר. אבל להנ"ל שגם בגלות מצרים היה כן, שבשעה שהיו בגלות לא הרגישו כל כך ברוע מצבם, בזה סר הקטרוג מעל בני ישראל, כי גם היום החושך יכסה ארץ ואין מי שמכיר לראות עד להיכן הגענו, ורק כאשר ירחם השי"ת עלינו להוציאנו מאפילה לאור גדול אז ניווכח לראות את גודל החשכות שהיינו שרויים בו.

בזה נראה לפרש מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע (ראש השנה יא, א), רבי אליעזר אומר בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל, ורבי יהושע אומר בניסן נגאלו,

* ראה ב"שפע חיים - מכתבי תורה" מהדור"ה, מכתב נט, מיום ז' ניסן תשרי"מ (להגה"צ מוה"ר יצחק אייזיק אייכנשטיין זצ"ל אב"ד קיוויאשד): " - ואכתוב מה שעלה בדעתי מעניינא דיומי ימים הקדושים

והנה זק"ק בבני יששכר לחנוכה, מאמר ב' אות כ"ט, כתב החילוק בין עזרה לישועה, שעזרה היא בלי בקשה מוקדמת מהנעזר, ותשועה היא כשמושיע המושיע אחר בקשת הנשוע עיי"ש, (ובחדש אלול מאמר א' אות י"ז וי"ט), אמנם זק"ק בייטב פנים לחנוכה אות ב' כתב בהיפוך עיי"ש. ויש לפרש בזה (פיוט למוסף פרשת החדש) החדש אשר ישועות בו מקיפות, בבחינת ישועה אף שאינם ראויים. ונמשך למה שנאמר בתחלת החרוז לציון דרור חשת בו קפות, היינו שחשת דרור מחמת שלא יכלו להתממה, שהיו כבר שקועים במ"ט שערי טומאה כנודע מהאריז"ל (בסידור בהגדה של פסח פיסקה מצה זו), ואפילו הכי הושעת להם. ולדרכו בקדש של הבני יששכר יש לפרש החדש אשר ישועות בו מקיפות כשהם ראויים, אבל גם החוסים בו בלי מעשים מתקיפות – –

האלו. שהחילוק בין ימי תשרי לימי ניסן הוא, כי תשרי זמן תשובה ואז הישועה רק להשבים בכל לב, מה שאין כן בניסן אף לשאינם ראויים.

ולזה בר"ה י"א פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע אם בתשרי נגאלין או בניסן. דר' אליעזר לשיטתו בסנהדרין צ"ז ע"ב דאם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין, ולזה בתשרי עתידין להגאל. ור' יהושע דסובר גם באין עושין תשובה נגאלין (כגירסת הירושלמי שציוין עה"ג שם, ועיין שם ברש"י ד"ה לא בכסף ובחידושי הרי"ף, וע"ע בשפע חיים מכתבי תורה מכתב קעט) לשיטתו סבירא ליה בניסן עתידין להגאל, וכימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו), שגם אז לא היו ראויים לישועה, שהיו ערום ועריה (יחזקאל טז, ז), וכמבואר בילקוט פרשת בשלח (רמז רלד) בטענת השר הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. (ועיין עיין יעקב בר"ה שם).

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף ב"ר ישראל ז"ל גסמון פרחי

נלב"ע ביום י"א ניסן תשע"ב

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת רבקה ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ז"ל

נלב"ע ביום י"ד ניסן, ערב פסח תשכ"ז

תנצב"ה

הרה"ח ר' יוסף דהן הי"ו – נתניה

לעילוי נשמת

אביו הר"ר מנשה בן יוסף ושמוחה ז"ל

נלב"ע ביום ט"ז ניסן, א' דחול המועד פסח תשל"ט

תנצב"ה

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פניני קודש על הגדה של פסח

הא לחמא עניא וכו'.

יש לומר טעם במה שמתחילים ההגדה בפסקא זו, דהנה בחתם סופר (תורת משה, הגדה של פסח, ד"ה עבדים היינו) הביא מה שמקשים הראשונים (עיין שו"ת הרא"ש, כלל כד, אות ב; מאיר, ברכות יב, ב; רבינו ירוחם, נתיב ה, חלק ד; אבודרהם, סדר ההגדה ופירושה, ד"ה ומתחיל ההגדה) למה לא תקנו ברכה שציונו לספר ביציאת מצרים. ויש שתירצו (שכלי הלקט, סימן ריח, ד"ה ברוך המקום) שנכלל בברכת 'אשר גאלנו'. אך עדיין קשה למה אין מברכים הברכה עובר לעשייתן קודם שמתחילים לספר ההגדה, וכמו בכל המצוות.

ותירין על דרך שאמרו חז"ל (פסחים ק"ט, א) לגבי הסדר בהגדה, מתחיל בגנות ומסיים בשבח. וכמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כן חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא היה עובר עבודה זרה מתחילה ועכשיו קרבו המקום לעבודתו, והיום בלילה הזה שיצאנו ממצרים התחיל לעבוד את ה' במצוות הנוהגות באותו לילה. ומצינו לגבי טבילת גרים, שהם מברכים לאחר טבילה, מפני שקודם טבילה אינו יכול לומר וציונו (שם ו, ב). וכן כאן קודם סיפור יציאת מצרים אינו יכול לומר 'וציונו' מפני שעדיין אנו בבחינה

של כאילו עובדי עבודה זרה, ורק לאחר הסיפור על גלות וגאולת מצרים יכול לומר 'וציונו', עכדה"ק.

ולזה נתכוון בעל ההגדה, דכשמתחיל לספר ביציאת מצרים הוא מקדים לומר שלא יתמהו על מה שאינו מברך עתה על המצוה, משום שהוא בגדר 'עניא' (עיין נדרים מא, א), והיינו שעכשיו הוא עני בדעת ואינו ראוי לברך, ורק אחר קיום המצוה יתעלה למדרגת 'ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו' ויהיה ראוי לברך.

*

מה נשתנה הלילה הזה.

יש לבאר מה שתקנו לערוך הסדר באופן של שאלה ותשובה, וכן מצינו בחז"ל (פסחים קטז, א), חכם בנו שואלו, ואם אינו חכם אשתו שואלתו, ואם לאו הוא שואל לעצמו, ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה, וכן נפסק להלכה (שו"ע אורח חיים סימן תעג, ז).

דאנו חפצים להראות בזה כלפי מעשה, שהבנים מקשים קושיות על כל שינוי קמן שהם רואים נגד עיניהם, והיינו שיש בידינו היכולת להקשות ולהרהר בזמן שאיננו מבינים מה שמתרחש לנגד עינינו, ועם כל זאת אף שמחמת אריכות הגלות

לבאורה יש לדקדק מה שלא הזכיר
שקיימו גם את שאר מצוות
החג, כמו אכילת מצה וד' כוסות ואפיקומן.

ויש לומר בדרך אפשר על פי העובדא
שסיפר זק"ק מצאנו זי"ע, דכאשר
נרפסו ספרי שו"ת נודע ביהודה הובאו
הספרים לפני חותנו הגה"ק הברוך מעם
זי"ע, והיה אז כשעה קודם זמן תפילת
מנחה, והוא נמל הספרים לעיין בהם
בחדרו שבעליית הגג [אשר שם היה דרכו
לשהות כשלא היה חפץ שיטרידוהו, ושום
אדם לא היה רשאי לעלות לשם], וקודם
שעלה צוה לתלמידיו שימתינו מלהתפלל
מנחה עד שייצא מחדרו. בעלותו לשם
שקע בעיונו ושכח מכל הנעשה, ובינתיים
המתינו לו תלמידיו, וכשהעריב היום לא
היה להם ברירה והתפללו מנחה, והיו
ניעורים אחר כך כל הלילה כדי להתפלל
עמו ערבית, אבל בהגיע סמוך לעלות
השחר לא יכלו עוד להתמהמה והתפללו
ערבית, וכך עשו שלשה ימים שהמתינו
עליו בתפילותיהם עד קרוב לסוף זמן
תפילה. ורק ביום השלישי סמוך למנחה
יירד הברוך מעם לבית המדרש בבהלה
ושאלם אם כבר התפללו מנחה.

ויתבן לומר דהתנאים הקדושים
כשהתחילו לספר ביציאת מצרים
נתעלו כל כך בספירות עילאיות, ועלו
מעולם אחד למשנהו בדביקות עילאית,
וכלל לא היו נמצאים בזה העולם, עד שהיו
פטורים מכל המצוות. ואולי לכן אמר בעל
ההגדה, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים
הרי זה משובח, רצ"ל שמספר יציאת
מצרים במדרגה גבוהה כזו עד שהוא נפשט
מחיו דהאי עלמא.

*

מתעוררים הרבה שאלות ותמיהות, כאשר
דם ישראל נשפך כמים רח"ל, וכמה צרות
והרפתקאות עוברים על ישראל קדושים
עובדי ה', מכל מקום איננו מקשים כלום
ואיננו מהרהרים אחר מדותיו ית"ש אלא
מאמינים בו באמונה שלימה ותמה.

*

ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את
אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו
ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה
במצרים.

היינו שלא תאמר דגם בלא נסי יציאת
מצרים היו בני ישראל יכולים
להתקומם ולמרוד במצרים ולצאת משם,
כמו שראו בהרבה מקומות שמיעוט קמן
מרדו ועלו לגדולה, אלא תדע שאם לא
היה הקב"ה מוציאנו ממצרים לא היינו
יוצאים משם לעולם, כדאיתא במדרש
(מכילתא, פרשת יתרו, אות א) שהמצריים עשו
בכישוף בחומות מסביב שלא יוכל עבד
לברוח משם.

וביותר לפי הידוע מהארז"ל (סדור
הארז"ל, הגדה של פסח, פיסקא מצה זו)
במעם הדבר שלא יכלו להתמהמה (שמות
יב, לט), כיון שאם היו שם עוד רגע קט היו
נופלים לשער הג' שבטומאה, ושוב לא היו
יכולים לצאת לעולם. ולכן אילו לא הוציא
הקב"ה את אבותינו ממצרים באותו רגע,
הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו
לפרעה במצרים לעולם.

*

מעשה רבני אליעזר ורבי יהושע וכו'
והיו מספרים ביציאת מצרים
כל אותו הלילה וכו'.

פסח וכקדשים הנאכלים במקדש, ולכן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, דכשם שקרבן פסח נאכל על השובע (פסחים ע, א) כן צריך להיות באכילת מצה, דדא ודא אחת היא.

אבל הבן הרשע אינו מסוגל להבין זאת, ושואל מה העבודה הזאת לבס, דמה שייך עבודת המקדש במצות שאוכלים בזמננו, ולכך הקהה את שינוי ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, וכדברי החתם סופר שהרמז בפסוק זה שיציאת מצרים היתה בימים אלו רק מחמת שהם מסוגלים לאכול מצה כמו הכהנים בבית המקדש.

*

ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר (שמות יג, ח) **והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וגו'.**

צריך לבאר היכן מצונו במקרא זה דאיירי בשאינו יודע לשאול, ובפרט שפסוק זה נאמר גם לבן הרשע. ויש לומר בדרך רמז, שצריך לבאר ענין יציאת מצרים בכל דור לפי המצב והזמן, וזהו והגדת לבנך ביום ההוא, שאין דומה סיפור יציאת מצרים בשנת תשס"ה לסיפור יציאת מצרים בשנת תרס"ה, וכל שכן שאינו דומה לאלף החמישי, שאי אפשר לספר כיום את הסודות והכוונות שאמרו אז, אלא צריך לספר בפשטות שהיינו עבדים במצרים והקב"ה הוציאנו משם, וכן לכל אחד צריך לספר כפי דרגתו וכפי הבנתו. וזה שאינו יודע לשאול נלמד מהא דכתיב ביום ההוא, והיינו שתגיד לבנך לפי מצבו והבנתו דייקא.

*

חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם וכו', ואף אתה הקהה את שני ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

איתא דבר פלא בדרשות חתם סופר (דרוש לשבת הגדול תקצ"ד, ד"ה חכם), שיש טעם נפלא ונסתר עוד מימי בריאת העולם, אשר לא נגלה להדיומות, על כך ששבעה ימים אלו מסוגלים ומקודשים לכל איש ישראל לאכול בו מצה בבחינה שאכלו הכהנים בבית המקדש בכל ימות השנה, כמו המצה משיירי מנחות.

ומה שסיבב הקב"ה את יציאת מצרים לימים אלו הוא מחמת שהזמן מסוגל מלכתחילה לאכילת מצה. והיינו שאכילת מצה אינה בסיבת יציאת מצרים, אלא שיציאת מצרים היתה בסיבה שנאכל מצה בימים הללו, ורק אנב יש בזה זכר לגאולת מצרים. ומבאר הכתוב (שמות יג, ח-ה) מצות יאכל את שבעת הימים וגו' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, רצ"ל שכאשר אוכל מן המצות יאמר לבנו שבעבור אכילת המצה עשה לו הקב"ה הנס של יציאת מצרים, עכד"ק.

ובזונת הבן החכם לשאול ולהבין פשר דבר בראותו את עבודת הקודש וההתלהבות ברשפי אש בעת אכילת מצה, והוא שואל מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם במצוה זו. ומשיבין לו כהלכות הפסח, רצ"ל שבליילה זה יש למצה חשיבות כקרבן

והסמך לזה הפיוט והיא שעמדה
לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד
עמד עלינו לללותנו אלא שבכל דור ודור
עומדים עלינו לללותנו, והקדוש ברוך הוא
מצילנו מידם. דכמו שלצד הטוב נחשב
דיבורו של הקב"ה כמעשה, אזי לעומת
זאת לצד הרע הוא מצרף את דיבורי
ומחשבות הגויים ורצונם לללות את
ישראל, כמי שקיימו זאת בפועל, וכך
מעניש את אומות העולם ומושיע את
ישראל להצילם מידיהם.

*

וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור.

הלשון 'וירד' מורה לנו שכלפי יעקב
אבינו נחשב ההליכה למצרים
כירידה ממעלתו וכנגד רצונו. דאף שבארץ
ישראל היה הרעב כבד מאד, ואילו
במצרים היה לו בן שמלך שם ויכול לפרנסו
ברווח ובכבוד, וישב שם בכבודו של עולם,
אפילו הכי לא יצא מארץ ישראל מרצונו
ובלב שלם, אלא רק משום שהיה אנוס על
פי הדיבור.

*

וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר
(שמות א, י) הבה נתחכמה לו.

יבואר על פי דברי המדרש (הובא בבנין דוד,
פרשת שמות, אות יח; ועיין שמות רבה ה,
יח) הבה נתחכמה לו, בואו ונבטל להם את
השבת. וזהו וירעו אותנו, שרצה פרעה
לפגוע בשבת קודש שבה נאמר (שמות לא,
יג) כי אות היא ביני וביניכם.

*

ונצחק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה'
את קולנו.

מתחילה עובדי עבודה זרה היו
אבותינו וכו' תרה אבי
אברהם ואבי נחור וכו'.

יש לומר דבהזכרת תרה אבי אברהם
רוצים להזכיר זכותו של אברהם אבינו
ששיבר הפסלים של אביו כדאיתא במדרש
(בראשית רבה לח, יג).

*

ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו.

יש לומר הכוונה, שנתתי לעשו את הר
שעיר רק לזמן מועט, כדי שבני ישראל
יוכלו אחר כך לרשת אותו, כאשר יקויים
הכתוב (עובדי א, כא) ועלו מושיעים בהר
ציון לשפוט את הר עשו.

*

ברוך שומר הבטחתו לישראל וכו'
שהקב"ה חישב את הקץ לעשות
כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין
הבתים וכו'.

ידועה הקושיא היאך יצאו בני ישראל
ממצרים לאחר רד"ו שנים, ולא
היו שם ארבע מאות שנה כפי שהיתה
הגזירה מתחילה, ונאמרו בזה הרבה
תירוצים. ויש לומר דבעצם הדיבור שאמר
הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית טו, יג) 'ידוע
תרע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם
ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה' כבר
נחשב שנתקיים הדבר ושנתעבדו בני
ישראל בפועל, כי הלא דיבור של הקב"ה
הוא כמעשה (שבת קטז, ב).

וזהו, שהקדוש ברוך הוא חישב את
הקץ, רצ"ל שעשה חשבון חדש
שיצאו קודם הזמן, משום לעשות כמה
שאמר, היינו דכיון שאמר זאת במאמרו
נחשב כאילו נתקיים כבר.

יש לפרש הסמיכות, על פי המובא בחז"ל (זוה"ק, פר' בשלח, ח"ב דף סו, ב) שכאשר בני ישראל בנו את פיתום ורעמסס ואירע שלא השלימו את מכסת הלבנים אשר אמרו להם לעשותם, לקחו המצרים את בניהם ונתנו אותם תחת הלבנים. וזהו שאמר ואת עמלנו אלו הבנים, שלקחו המצרים את הילדים מבני ישראל, וקיימו בהם ואת לחצנו זו הדרך, שדחקו אותם בבנין.

*

אני ולא השליח.

הבורא כל עולמים הטוב והמטיב רצה לעורר בזה דגם בעקבתא דמשיחא יגאלנו הוא ית"ש בעצמו, דאז יהיה דור יתמי דיתמי, מבלי צדיקים כמשה ואהרן, ואפילו הכי יזכו בני ישראל לגאולה השלימה, דכמו שגאל אותנו ממצרים הוא בעצמו ולא על ידי שליח, כך לא צריך הקב"ה היום שליחים אלא הוא בעצמו ימהר ויחיש לגאלנו. ועל זה אמר הכתוב (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דכמו שאז היה על ידי הקב"ה בעצמו כן יהיה לעתיד לבא.

*

ומורא גדול זו גלוי שכינה.

זה גופא היה הנס הגדול ביותר, שבאותו מקום טמא מטומא כארץ מצרים ערות הארץ, עד שמושה רבינו לא היה יכול להתפלל שמה (שמות רבה יב, ה), זכו בני ישראל להתגלות השכינה הקדושה.

*

ובאותות זה המטה.

בענין שהאותות רומז למטה יש לומר, דבמטה עצמו גם היה נס, כמובא

צריך ביאור כפל הלשון ונצעק אל ה', ושוב וישמע ה', דלכאורה היה לו לומר וישמע את קולנו. וכיון שכבר כפל, אמאי לא אמר וישמע ה' אלקי אבותינו כמו בריש קרא.

יש לומר שבני ישראל היו שפלים בעיניהם וסברו שאינם ראויים כלל להתפלל ולעמוד בתפילה לפני מלך מלכי המלכים, ולכן עוררו רחמים שיושיעם בזכות אבותיהם, וזהו שנאמר ונצעק אל ה' אלקי אבותינו. אבל הקב"ה הטוב ומטיב לכל, רצה ללמד לבני ישראל כוחה של תפילה, בכדי שידעו דורות הבאים שכל בר ישראל באשר הוא, ואפילו בשפל המדרגה ממש, יכול לשוב בתשובה שלימה על ידי שיתפלל ויזעק אל ה' בתפילה ובכוונה אמיתית מעומקא דליבא, דאז בודאי לא בזה ולא שקץ ענות עני ויפנה ה' אל תפילתו. ולכן סיים ואמר, וישמע ה', לא מחמת שהוא אלקי אבותינו, אלא שמע את קולנו, היינו בזכות עצמנו בלבד.

*

וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ.

גזירה זו היתה מכיון שחשש פרעה הרשע שבני ישראל יתרבו, וריבוי העם ישלים את הארבע מאות שנה של גלות מצרים (עין פרשת דרכים, רד"ש ה), ולכן השתדל בכל הדרכים למנוע מהם להתרבות וכך לא יוכלו לצאת ממצרים קודם זמנם. והקב"ה ראה את ענינו זו פרישות דרך ארץ, וחישב את כל העם שהיו יכולים להתרבות לולא גזירת פרעה.

*

ואת עמלנו אלו הבנים וכו', ואת לחצנו זו הדרך.

אֲנִי מודים להשי"ת על כל הצרות והעינויים שעברנו בגלות, כי בזכותם נזכה לישועה וגאולה בעתיד, שכן כשיראה הבורא כל עולמים את מעשינו הרי בודאי לא נהיה זכאים בעיניו, וכל שכן שלפי הדורות הראשונים לא נהיה נחשבים לכלום, ובמה איפוא נזכה לגאולה. אמנם כאשר יתבונן הבורא כל עולמים בכל התלאות והצרות שעברנו בגלות על ידי אומות העולם לפי שהיינו נחשבים ליהודים בעיניהם, אזי יאמר שבודאי אנו נחשבים ליהודים גם לגאולה, וכמו שדרש בזה כ"ק אאדמו"ר זי"ע בפסוק (תהלים פו, ו) ה' יספור בכתוב עמים, שהוא מונה את ישראל לפי איך שהגויים החשיבו אותם ליהודים.

וזהו, אורך כי ענייני, שאני מודה על כל העינויים שסבלתי, כי בזכות זה ותהי לי לישועה בגאולה השלימה. וגם **אבן מאסו** הבונים, היינו הדור השפל אשר הדורות הראשונים והצדיקים מאסו בו, היתה לראש פינה, שזה יהיה הדור שיוכו לגאולה השלימה, ואז יתברר לעין כל כי מאת ה' היתה זאת שנסבול כל העינויים הללו, אף שבשעת מעשה היא נפלאות בעינינו, שבזמן הגלות לא זכינו להבין פשר דבר.

*

לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו.

הבורא כל עולמים עושה נפלאות וניסים לישׂראל גם בדור עני ושפל שאין בו צדיקים ואין מי שיגן עליהם, כי הוא לעושה נפלאות גדולות לבדו, וגם בדור עני ואביון הוא מושיע לישראל ועושה להם ניסים ונפלאות.

*

(תרגום יהונתן, שמות ה, כ) שאותו מטה היה כבד במשקל מ' סאה, ואפילו הכי היה משה רבינו יכול לשאתו בדרך נס.

א"י, שרצה לרבות בזה דבנוסף לכל האותות והמופתים המוזכרות להלן בעשרת המכות, היה קודם לכן אות נוסף על ידי המטה שהשליך משה לעיני פרעה ויהי לתנין, ובלע את ממוניהם של חרטומי מצרים.

*

אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דינו.

יבואר על פי מה שאמר פעם זק"ק מצאנו זי"ע, שהמקדש עצמו בארבע אמות של הלכה בחוץ לארץ, וזכה לבחינת ארץ ישראל. ולכן אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דינו, כי בכח התורה וקיום המצוות היינו זוכים להשיג קדושת הארץ בכל מקום שהוא.

*

כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך.

אנו מבקשים שאם לא למעננו יעש, יעשה למען שמו ית"ש, וזהו לשמך תן כבוד. ואף שאין אנו ראויים לזה, אנו מבקשים על חסדך על אמתך, רצ"ל שיעשה עמנו חסד של אמת, וכדברי רש"י (בראשית מז, כט) חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול.

*

אורך כי ענייני, ותהי לי לישועה. אבן מאסו הבונים, היתה לראש פינה. מאת ה' היתה זאת, היא נפלאות בעינינו.

המנהג עולמו בחסד ובדיוותיו ברחמים.

שבח גדול הוא, דאף ש'עולמו' הוא, ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, אפילו הכי ברוב רחמיו מנהיג עולמו בחסד וברחמים.

*

והמתיר אסורים והמפענח נעלמים.

הקב"ה מתיר אסורים, רצ"ל שמתיר את האדם שאסור ומקושר אל היצר הרע והסמטרא אחרא, כי הוא ית"ש והמפענח נעלמים, היינו שמשכח אל תוך עמקי לבבו, בפנימיות שבפנימיות במקומות הנסתרים והנעלמים, ואף אם יש לו רק הרהור תשובה אחד הקב"ה מאיר לו הדרך ומתירו ממאסרו.

*

מציל עני מחוק ממנו.

אמרו חז"ל (נדרים מא, א) אין עני אלא בדעת, והקב"ה מציל את האדם החוטא אף שמדמה רח"ל שהוא 'חוק ממנו' ית"ש (עין רש"י, במדבר יג, לא).

א"י, שהבורא כל עולמים מציל את החוטא העני בדעת, באמתלא של מחוק ממנו, היינו שיצרו הרע חוק ממנו והוא מסיתו לדבר עבירה.

*

שועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע.

אף שאין העני יודע איך להתפלל וצועק רק אתה תשמע, כבר שומע הבורא כל עולמים את תפילתו, וצעקת הדל הוא הדל מן המצוות (עין מגילה יא, א), תקשיב ותושיע.

*

כי לו נאה כי לו יאה בתר מלובה.

יש לבאר כפל הלשון, דהנה בפסוק (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לו צר, כתיב לא באל"ף והקרי הוא לו בוא"ו, ולפי הקרי הקב"ה משתתף עמנו בצערנו. וכן הוא בפסוק (תהלים ק, ג) ולו אנחנו עמו, דהכתיב הוא לא באל"ף והקרי הוא לו בוא"ו, ולפי הקרי אנחנו תמיד עמו. ובוה פרשו בספרים הקדושים (תולדות יעקב יוסף, פרשת ויחי, אות ג, בשם הרה"ק מהר"ל פיסמנר זי"ע) הפסוק (מלאכי ג, ו) אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, שהקב"ה ברוב רחמיו לא שניתי, רצ"ל ששינה תיבת לא באל"ף שיהא לו בוא"ו, ועל ידי זה ואתם בני יעקב לא כליתם, כי ולו אנחנו עמו ובכל צרתם לו צר.

וזהו שאנו רומזים בבקשתנו, כי לו נאה כי לו יאה, שיביט ויראה בפסוק בכל צרתם לו צר, וכן בפסוק ולו אנחנו עמו, ובכך נוכח לגאולה ויתחדש בתר המלובה.

*

אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב במהרה במהרה בימינו בקרוב.

יש לדקדק למה חזר ואמר בימינו בקרוב. ונראה דהנה יומו של הקב"ה הוא אלף שנים (סנהדרין צו, א), ואם כן אם יגאל אותנו על פי חשבון ימיו, הרי אפילו אם יתעכב שעה אחת יהיה זה לנו עיכוב של שנים רבות, ועל כן כשמבקשים שיבנה ביתו בקרוב, מבקשים שלא יהיה זה על פי ימיו ושעותיו של הקב"ה אלא בימינו, לפי הימים שלנו, וכך יהא בקרוב.

(מתוך ד"ק בליל הסדר תשס"ה)

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

נדיב לב מאנ"ש הי"ו בברכת חג פסח כשר ושמה לכל אחינו בית ישראל ולרפואת כל חולי ישראל

יה"ר מלפני ה' אלקינו אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, כן יגיענו למועדים ולרגלים
אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן
הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו
ועל פדות נפשנו

נדיב לב מאנ"ש הי"ו לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה ולברכה והצלחה בכל דרכיו

זכותו הגדולה תלווה אותו שבכל אשר יפנה יצליח, ויראה הוא וב"ב רוב אושר ונחת
דקדושה מכל יוצ"ח, לאורך ימים ושנים טובות

הרה"ח ר' אהרן קליינמן הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת

זוגתו מרת חוה לאה ע"ה בת הרה"ח ר' חיים אלישע וקסמן ז"ל

נלב"ע ביום א' דפסח, ט"ו ניסן תש"פ

תנצב"ה

הרה"ח ר' ישי הכהן לוינשטיין הי"ו

בני ברק

הרה"ח ר' חיים אריה הכהן לוינשטיין הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת

אביהם הרה"ח ר' יוסף מאיר הכהן בן הרה"ח ר' ישי הכהן ז"ל

נלב"ע ביום ט"ו ניסן, א' דחול המועד פסח תשס"ח

תנצב"ה

הר"ר לוי יצחק בן דוד הי"ו

צפת

בן הרה"ח ר' יוסף הי"ו, וחתן הרה"ח ר' יורם יהושע דבש הי"ו
לזכות בנו שמעון שיחי' שנולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

משפחת שווארטץ הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמת עטרת ראשם

האי גברא רבא ויקירא, גרים באורייתא תדירא, איש חסיד ישר ונאמן,
מחשובי תלמידיו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, מפארי ונכבדי הרבנים בעדתנו הק'
הגה"ח מוה"ר **נפתלי צבי** בן הרה"ח ר' משה יוסף ז"ל **שווארץ**
מלפנים אב"ד ווינלאנד בניו-ג'רסי
נלב"ע בערב חג הפסח, י"ד ניסן תשע"ו
תנצב"ה

משפחת איידליס הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמות

אביהם היקר, רב חינוך ורב חסדא,
מראשי העסקנים המסורים בקהילתנו ומוסדותינו הק' בארה"ב
הרה"ח ר' **יחזקאל שרגא** בן הרה"ח ר' אברהם ז"ל **איידליס**
נלב"ע בכניסת ש"ק, ב' דחג הפסח, ט"ז ניסן תש"פ
זקינם הרה"ח ר' **אברהם** בן הרה"ח ר' צבי ז"ל **איידליס**
נלב"ע ביום ר"ח ניסן תשס"ח
זקינתם מרת **רחל** בת הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל
נלב"ע ביום ר"ח סיון תש"פ
תנצב"ה

ברכת

פסח כשר ושמה

לכל קהל אנ"ש

בתוך כל בית ישראל